

УДК 316.4.05/06(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2023.2(319).3-8

Валентина Ільганаєва,

доктор історичних наук,

професор відділу гуманітарних наук

Integral World Research Institute, Швейцарія

e-mail: ilganayeva.v@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8577-2442>

Соціальна взаємодія в інтегральному розвитку суспільства

Статтю присвячено розгляду теоретичних і практичних аспектів можливості досягнення узгодженості й динамічної стійкої рівноваги в біосоціальних системах.

Наведено авторську інтерпретацію понять "соціальна взаємодія" та "комунікація" в соціальному середовищі на основі їхніх властивостей, принципів та умов в еволюційному розвитку систем різної природи.

Призначення медіальної функції в соціальному середовищі розкрито через наявне в науці уявлення про незмінність дії універсальних законів у просторі доступного рівня пізнання Всесвіту.

Проблеми вивчення, аналізу та реалізації принципів універсального закону розвитку зумовлені наявністю людського чинника, вплив якого визначається вектором конвергенції взаємодії в соціальному середовищі, якістю зв'язку логічного та чуттєвого складників у процесі пізнання та діяльності людей, що забезпечує досягнення інтегрального стану суспільства.

Ключові слова: взаємодія; соціальна взаємодія; комунікація; сталий розвиток; позитивна конвергенція; універсальні закони розвитку; медіальна функція

Сучасне суспільство переживає складні стани, що набули характеру системних кризових явищ. До того ж людство, представлене безліччю країн у їх різноманітності, поволі зникає до постійних проблем і має надію, що вони вирішуватимуться або завдяки науково-технологічним інноваціям, або через взаємний тиск для отримання бажаного, або внаслідок захоплення необхідних ресурсів, або приборкання незгодних із діями щодо досягнення миттєвих чи стратегічних цілей. Усе це супроводжується періодичними багатотисячними громадськими акціями з вимогами до урядів розв'язати локальні національні проблеми. У сучасному єдиному медійному просторі дедалі чіткіше постає картина багатомірної, багатопольової, роздробленої за багатьма складниками та параметрами, "розмітої", але все-таки спільності. Водночас їй бракує єдиного розуміння загальної історичної ретроспективи та перспективи, стратегій розвитку, підходів до розв'язання складних життєвих проблем, як-от глобальне потепління, забруднення довкілля, загроза голоду, виснаження ресурсів, пандемії, збройні конфлікти тощо.

На наш погляд, найголовнішою рисою цього світу є нездатність домовитися! Ми є свідками руйнування чинних конвенційних домовленостей між людьми та соціальними інститутами. Проблема неспроможності конструктивно взаємодіяти, що стосується не деталей соціального життя, а його загального, планетарного стану, просто не потрапляє в поле зору публічних реформаторів,

політиків, громадських спікерів і професійних комунікаторів. Саме соціальна взаємодія та її результати є визначальним чинником функціонування й розвитку суспільства, умовою деескалації соціальної напруги та виходу з кризових ситуацій. Є підстави вважати сферу соціальної взаємодії чинником подальшого погіршення стану суспільства й посилення загрози існування людства загалом. Блокування усвідомленості сприйняття того, що відбувається у глобальному соціумі, пов'язано саме з цією сферою, оскільки потрібні великі індивідуальні та колективні зусилля, аби змінити погляд на суспільні процеси, побачити проблему не в інших, а в собі та своєму звичному ставленні до "іншого", до іншої країни чи народу як джерела власних проблем.

Попри технічні, політичні, економічні та національно-культурні складнощі, ми продовжуємо кооперуватися та об'єднуємося, коли прагнемо реалізувати певний глобальний проєкт, чи протистояти тим, хто перешкоджає досягненню наших цілей, чи для того, щоб отримати власну вигоду. Жага отримати власну вигоду властива як кожному з представників роду людського, так і всім разом у межах одного життєвого простору Людства. Вона сигналізує про втрату віри в будь-які перспективи узгоджених дій найближчим часом. Постає низка запитань, що потребують як теоретичного з'ясування, так і практичних можливостей вирішення: чи можемо ми нормально взаємодіяти у світі; у чому причини недосяжності

динамічної рівноваги в соціумі та його підсистемах; у який спосіб привести суспільство до співдії як єдиного механізму досягнення динамічної рівноваги в життєвому просторі?

Чи можемо ми нормально взаємодіяти?

Відповідь: 50/50. Зможемо, якщо будуть виконані певні умови. Не зможемо, якщо не буде налагоджено позитивної взаємодії в масштабах усього людства й не прийде розуміння, що без цього чинника суспільство не здатне розвиватися інакше.

На пояснення цього твердження наведемо дані, що стосуються теорії питання. Наукові досягнення, прогрес в інтеграції природничих і гуманітарних наук надають нам певні докази. Насамперед основою міркувань є теорії взаємодії, що описують явища й процеси налагодження зв'язків за участі елементарних агентів різних середовищ. З використанням дослідницького апарату різних наук описано фізичні, хімічні, хвилепольові, інформаційні, генетичні, соціальні, фізіологічні, психічні тощо процеси зв'язків і взаємодії [1—4]. У процес взаємодії також долучають зв'язки й відносини різноманітних елементарних утворень матерії, речовини або сил. Взаємодія у своєму універсальному значенні входить до еволюційних механізмів розвитку на всіх рівнях існування матерії. До того ж взаємодія відбувається не дискретно, а як мережева цілісність систем [4]. Завдяки взаємодії в будь-якій системі формуються структурно-функціональні підсистеми, які забезпечують узгодження всіх елементів, а також відбувається налаштування всіх процесів відповідно до однієї мети розвитку системи. Можна зробити висновок, що взаємодія поєднує механізми досягнення системою цілісності (за формою) та стану рівноважної стійкості (за змістом) завдяки необхідним для цього зв'язкам усередині системи та за її межами. У синтезі численних наукових свідчень вивчення взаємодії в універсальному та прикладних аспектах бачимо можливість наблизитися до розуміння цих процесів у соціальному просторі та проаналізувати умови "нормальної" взаємодії в суспільстві.

Визнання сучасною наукою того факту, що дія універсальних законів Природи, які характеризуються незмінністю, поширюється на всі форми існування матерії, надає методологічне обґрунтування для розгляду ролі взаємодії в соціальній і біосоціальній системах, до яких належать Суспільство та Людство. Подібність і відповідність універсальних властивостей взаємодії в цих системах можуть бути досліджені з урахуванням їхніх особливостей, яким варто приділити

серйозну увагу. Ці особливості пояснюються, з одного боку, залученістю людини у фізичний світ Природи, з другого — біологічною належністю до живих істот, а з третього — її **соціальністю**. Це випливає з того, що природно-біологічні аспекти (психічні, фізіологічні, просторові, генетичні) під час розвитку людської спільноти доповнилися соціальними формами, які входять до системи соціальної взаємодії. Сталося це, поперше, внаслідок розширення сприйнятливої здатності людини завдяки надприродним інструментам і способам осягнення реальності, що сформувалися в результаті трудової та пізнавальної діяльності й безпосередньо у процесах взаємодії. А по-друге, вони з'явилися в результаті утворення штучного життєвого світу людей — Суспільства.

Унікальність взаємодії в суспільстві традиційно пов'язують із наявністю мови, мислення та усвідомленості вибору *намірів своїх дій, вчинків, поведінки щодо інших людей і світу* [5; 6]. *Одна з нових думок доповнює класичний список особливостей унікальності індивіда ультрасоціальністю, що є наслідком підвищеної кооперативності людей* [7]. До цього слід додати наявність *соцієтальних суб'єктів взаємодії, якими є соціальні інститути суспільства, що утворилися у процесах соціально-культурної інституалізації*.

Отже, згідно з універсальними властивостями взаємодії, вона має формувати умови для динамічного, цілеорієнтованого розвитку Людства та Суспільства, як це відбувається в межах систем Природи. Однак для цього люди повинні досягти узгодженості дій у просторі біосоціальної системи, а також мати достатні знання щодо процесів взаємодії та враховувати при цьому безліч чинників і параметрів зв'язків між індивідами й соціальними інститутами. Поки що це знання розпорошено по різних науках, що вивчають суспільство та людину, й у своїй цілісності не є елементом суспільної свідомості.

У чому причина недосяжності динамічної рівноваги в соціумі?

Розглядаючи, а тим більше практика досягнення згоди в соціальній сфері становлять значно складніші завдання й процес, оскільки пов'язані з участю людини як особливого творіння в межах світобудови. У просторі живої та неживої матерії начебто все зрозуміло. Природничі науки, зокрема біологія, надали нам безліч даних про наведені вище взаємодії. Водночас там, де до структури теоретизації долучається людина, виникають численні проблеми й нез'ясовані або спірні питання, що стосуються суті та сенсу її життя, цілей існування та діяльності, зв'язків із

собі подібними та Природою, впливу на неї законів Природи тощо. І виявляється, що наука не може надати відповіді на ці запитання однозначно та впевнено.

Дослідники ніяковіють від згадки чи спроб реанімувати міркування про триєдність природи людини в соціально-галузевих науках, хоча ці ідеї цілком прийнятні для академічних філософських праць і доволі поширені у сфері так званої неакадемічної науки. Нині ця тематика перестала бути новою в історії науки, однак наразі немає загального визнання її зв'язку та залежності її розвитку від потреби підтвердження дії універсальних законів, зокрема загального закону розвитку; закону причинно-наслідкових зв'язків; закону подібності властивостей (динамічної рівноваги); закону відповідності форми та змісту, в соціальній сфері. У новому методологічному дискурсі когнітивно-конструктивного синтезу на основі визначеної подібності біосоціальних процесів цілком правомірним є залучення людини до процесу комунікаційної взаємодії.

Важливість такого підходу пов'язана з браком цілісного погляду на природу та еволюційну сутність феномену "людина". Відповідно до класичної антропологічної тріади "тіло — дух — душа" структуру людської організації варто розглядати в таких аспектах:

1) як творіння, сутність, породжену універсальним процесом розвитку Світобудови (вияв фізичної сутності людини);

2) як біологічну істоту, частину живої природи;

3) як соціальну сутність, яка формується за допомогою взаємодії людей одне з одним у процесах спільної життєдіяльності.

У першому аспекті приховано субстанційність людської істоти, що виявляється в матерії у вигляді певних форм і станів. Побутування людини згідно з інтегрально-системним підходом до устрою Світобудови також можна розглядати та визначати, виходячи з відповідності чинним законам розвитку Природи чи відмінності від них. Тобто, повертаючись до встановлених універсальних властивостей взаємодії, взаємодія між людьми та соціальними суб'єктами має виконувати саме функції головного інтеграційного механізму та медіального інструменту в процесі становлення цілісних систем.

У другому аспекті приховано властивості відбиття світу як сукупності психічних реакцій на довкілля та інших представників людського роду. Тобто між елементами/агентами соціальних систем має бути згода на рух в одному напрямку заради спільної мети. Зі зрозумілих причин цей

простір параметрів, характеристик, алгоритмів, умов тощо становить високий рівень складності.

Третій аспект стосується властивостей учасників спільноти, що виникають у процесі взаємодії, зокрема особливостей зв'язків, мереж зв'язків, інформаційного обміну в соціальному просторі життя.

Поєднання трьох аспектів субстанційності людини є важливою основою (не тільки теоретичною, а й практичною) організації та управління процесами взаємодії в суспільстві. Зазначимо, що соціальна взаємодія опосередковується не лише природними інстинктами та поведінкою, яка визначається програмою розвитку живої істоти, а й містить ті, що пов'язані з її соціальністю.

Еволюційні форми соціальної взаємодії виявляються з допомогою вивчення та моделювання спіралі розвитку знизу через біологічні та соціальні зв'язки, які є первинною формою взаємодії, та сягають найвищої форми комунікації. У процесі дослідження було встановлено, що система соціальної взаємодії коєволюціонує з Людством та Суспільством, тобто розвивається паралельно до становлення культурних форм соціальності. У цьому процесі поступово зростає кількість зв'язків, шириться мережа контактів, збільшується кількість учасників спілкування й, зрештою, ускладнюється налагодження комунікаційних актів. У цей процес залучаються всі сфери соціального життя суспільства та безпосередньо людина. Процес формування системи соціальної взаємодії синхронізований із будь-якими параметрами опису та класифікації соціальних процесів формування суспільства в різноманітності його історичних форм.

Еволюційні форми соціальної взаємодії представлені такою послідовністю: Зв'язок — первинна основа взаємодії (кооперації); Контакт — формування соціальних мереж; Спілкування — налагодження інформаційного обміну; Комунікація — забезпечення інтегральної взаємодії [8]. Вони виникали в усіх підсистемах життєдіяльності людини, набували конкретних інституційних форм. У різних конфігураціях пронизують сфери економічної, технічної, торгової, пізнавальної, освітньої, творчої та інших видів діяльності. Еволюційні форми мають матеріально-ідеальні втілення в усьому розмаїтті своїх системних цілей, способів, технологій і предметів. Завдяки новому погляду на соціальну взаємодію можемо стверджувати, що розвиток комунікаційних можливостей людства є основним джерелом та чинником еволюції соціальної взаємодії. З погляду еволюціонування медіаможливостей, комунікаційна форма взаємодії нині посідає панівне становище в розвитку соціального життя й ви-

значає долю, прогрес чи занепад суспільства й глобальної Культури-Цивілізації людства загалом.

Комунікаційний рівень соціальної взаємодії розкрився в наш час у формі глобальної медіа-системи, здатної забезпечити позитивний гомеостаз Суспільства та Людства. Усі технології штучного інтелекту слід розглядати в цьому контексті як один з інструментів підвищення якості соціальної взаємодії, а не заміни біосоціальних суб'єктів взаємодії на "інфорґів". Об'єднання фізичного, біологічного та цифрового світів є виявом інтеграційних процесів у системі соціальної взаємодії. Інтегративний стан медіа-системи суспільства також підтверджує факт, що в ньому склалися всі умови для досягнення загального розуміння причин того, що відбувається, та необхідного рівня узгодженості соціальної діяльності.

Соціальна взаємодія відповідно до цього здатна (технічно, інформаційно, разом із ментальним та когнітивним рівнем інформаційного обміну) виконати еволюційну функцію з досягнення системою цілісності та динамічної рівноваги або бути протилежною цьому процесові. Реалізація медіальної функції соціальної взаємодії згідно з універсальним законом розвитку створює необхідні умови для позбавлення залежності людини від місця та часу, змісту та намірів щодо одиничності волевиявлення учасників соціальної взаємодії. Причина нездатності домовлятися в суспільстві прихована всередині негативної інтенціональності, прийнятої в суспільстві під час переходу до інституційної цивілізації егоїстичного типу. Упродовж попереднього періоду людської історії визначальним чинником, що супроводжував соціалізацію людей, була негативна конвергенція намірів у бік обслуговування егоїстичних бажань індивіда, груп чи окремих угруповань.

Свідченнями, що підтверджують збереження негативної конвергенції суспільних відносин, є ігнорування суспільної свідомості та маніпуляції нею, коли на чолі соціального прогресу стають різні соціальні технології, ідеї заселення космічного простору, безпечна вакцинація або "переселення людей у віртуальні реальності та цифрові тіла — аватари, що заселяють Мета-всесвіт". Тих, хто не поділяє цифрової та генномодифікаційної ейфорії, ту частину населення планети, яка не підтримує оптимізму щодо захоплення економічної, політичної та наукової еліт своїми проєктами, просто не беруть до уваги. Над бурхливим морем соціальних пристрастей і невирішених завдань попередніх періодів постають передові заgonи науки, стурбовані цифровим майбутнім, у якому за встановленими алгоритмами будуть подолані всі нагальні проблеми

сучасності. Водночас носія цієї соціальності "вносять за дужки" запроваджуваних у масову свідомість моделей життя, що ведуть до позбавлення багатьох людей не лише права на здійснення вибору, а й на життя.

Соціалізація у віртуальних, цифрових просторах відриває людину від її фізичної, біологічної природи, спричиняє саморуйнування, заперечує можливість духовної трансформації, що, відповідно до системно-інтегрального підходу, еволюційно настає за соціальним етапом. Сьогодні соціум як результат негативної комунікаційної взаємодії постає перед вибором шляху, як Казковий Лицар: йти ліворуч, праворуч чи прямо, оскільки досягнутий результат не приносить полегшення. І не принесе, якщо зробити неправильний вибір.

У який спосіб привести суспільство до співдії як єдиного механізму досягнення динамічної рівноваги?

Щоб відповісти на це запитання, маємо повернутися до початку дослідження, подивитися на теоретичні аспекти з практичного боку. Звернімося до аналізу конструктивних складників смислового поля поняття "соціальна взаємодія". Наповнення його обсягу має враховувати важливі особливості взаємної активності насамперед двох елементарних агентів, що передбачає: дію спільно; дію разом; дію в одному намірі і дію в одній меті, дію задля загальною результату. Відповідно до універсального значення взаємодії виконання цих принципів забезпечує загальний інтегральний результат взаємодії в соціальному середовищі. Однак ця послідовність актів взаємодії між двома елементарними агентами біосоціальної природи вимагає долучення ще одного додаткового аспекту розгляду соціальної взаємодії — комунікаційного. Комунікація структурує, параметризує, алгоритмізує процес взаємодії та є індикатором якості взаємодії в біосоціальному середовищі. Відповідно до цього в смислово-полі поняття "взаємодія" має бути пояснено існування "комунікативного ланцюга", що виявляється у будь-якій активності чи діяльності соціальних агентів. Соціальна **дія** передбачає наявність: **виконавців, мети, предмета** спільної дії, **способів реалізації, результату**. Додамо, що комунікативний ланцюг є необхідною умовою для будь-якого виду соціальної діяльності, зокрема й щодо взаємодії.

Із зазначених елементів комунікативного ланцюга формуються комунікаційні процеси на різних рівнях взаємодії й у різних соціально-комунікаційних ситуаціях. Ці процеси добре вивчені та втілені в багатьох відомих комуніка-

ційних моделях. Якщо агенти комунікативної взаємодії досягають згоди щодо головних елементів комунікативного ланцюга та дотримуються умов досягнення спільної мети, то перебувають у позитивному векторі взаємодії або позитивній конвергенції процесу взаємодії. Якщо ні — то в негативному векторі та негативній конвергенції. Другий варіант завжди свідчить про брак комунікативної єдності між агентами соціальної діяльності, що є причиною виникнення кризових ситуацій і конфліктних відносин між учасниками соціальної взаємодії. Здебільшого цілі, визначені агентами, не досягаються або досягаються на шкоду інтересам іншого агента й переважно за його рахунок.

Якщо агенти соціальної дії виходять із цих принципів і діють згідно з прийнятими умовами, то вони виконують *акт комунікації*. Якщо ні — комунікація як вища форма соціальної взаємодії не відбувається, і весь процес на виконання її медіальної функції слід розпочинати спочатку. Нагромадження негативного потенціалу та збоїв у комунікаційних процесах між агентами соціальної дійсності є свідченням кризи відносин у соціальній системі. Стан сучасного суспільства яскраво це підтверджує.

Повернімося до положення з теорії питання щодо еволюції форм і формування системних рівнів соціальної взаємодії. Соціальна взаємодія, як зазначалося вище, передбачає наявність двох і більше людей (чи соціальних суб'єктів) та може здійснюватися з використанням форм взаємодії, що відповідають ситуаціям активності чи діяльності. Опишемо це так:

— якщо осіб *двоє*, виникає *перший рівень соціальної взаємодії*, зв'язків і відносин між ними. Прикладами можуть слугувати сімейна пара, індивідуальні партнери з бізнесу чи інституційні, виробничі, освітні, політичні та інші організації;

— якщо осіб *мало* (кілька агентів, група (5, 8, 10 осіб), кілька груп), виникає *другий рівень* — формуються ширше коло зв'язків і додаткові види відносин. Як приклади наведемо сім'ю, житловий кооператив, групу людей, об'єднану загальними інтересами, підрозділ організації.

— якщо осіб *багато*, то виникає *третій рівень* — мережа зв'язків, що охоплює перші два рівні й далі.

Залежно від *середовища* налагодження взаємодії виникає різноманітність виявів форм соціальної взаємодії та параметрів, що її характеризують. Усі аналізовані форми (зв'язок, контакт, спілкування, комунікація) перебувають у багатовимірних функціональних зв'язках у соціальному просторі. Порушення в комунікативних ланцюгах усередині соціальної взаємодії викликає порушення в соціумі та всіх його підсистемах.

Ми не можемо об'єднатися, поки всебічно не з'ясуємо, з позицій різних соціальних агентів, в якому середовищі перебуваємо, що є спільним для всіх учасників соціальної взаємодії на всіх рівнях організації людства, незалежно від раси, державності, географії, культурних традицій тощо. Додамо, і від її системної інтенції: індивідуалістичної, егоїстичної чи суспільної, альтруїстичної, залученої до медіальної системи взаємодії в людській спільноті та суспільстві, що є соціально-інституційною системою зв'язків і відносин між людьми та соціальними інститутами.

Отже, виходячи з теоретичного аналізу ситуації щодо можливості домовитися, сформулюємо узагальнювальну відповідь, виражену такою формулою: домовитися — складно, але необхідно; у найближчому майбутньому — можливо; у перспективі — неминуче. Практичні завдання досягнення необхідного рівня усвідомлення загальної важливості й потреби розпочати керований процес соціального діалогу лежать у площині ретельної роботи в локальних спільнотах, готових стати на шлях оздоровлення та формування нової агломерації спільнот, стурбованих не лише індивідуальними, а й глобальними потребами. Щоб підготувати індивідів і суспільство до нового сприйняття реальності життєвого світу щодо бачення цілісності людської спільноти й вирішення назрілих глобальних еволюційних завдань, незалежно від того, що нас роз'єднує, необхідно масштабне поширення знань і практик набуття навичок налагодження нових відносин у позитивній конвергенції цілей, бажань та поведінки.

Список використаних літератури та джерел

1. Старіш О. Г. Системологія : підручник / О. Г. Старіш. — Київ : Центр навчальної літератури, 2005. — 232 с.
2. Leung T. L. F. Parasitism, commensalism, and mutualism: exploring the many shades of symbioses / T. L. F. Leung, R. Poulin // *Vie et Milieu*. — 2008. — № 58. — P. 107—115.
3. Berea A. Emergence of Communication in Socio-Biological Networks / Anamaria Berea. — Cham : Springer, 2018. — 90 s. — (Computational Social Sciences).
4. Cohen I. R. Design Principles for the Immune System and other Distributed Autonomous Systems / I. R. Cohen, L. A. Segel. — New-York : Oxford University Press, 2021. — 428 p.
5. Williams W. A. Evidence for a Collective Intelligence Factor in the Performance of Human Groups / Anita Williams Woolley, Christopher F. Chabris, Alex Pentland, Nada Hashmi, Thomas W. Malone // *Science*. — 2010. Vol. 330. — P. 686—688.

6. Cooley C. H. Human Nature and the Social Order (Revised edition) / Charles Horton Cooley. — New York : Charles Scribner's Sons, 1922. — 436 s.
7. Grossmann T. The human fear paradox: Affective origins of cooperative care / Tobias Grossmann // Behavioral and Brain Sciences. — April 2022. — P. 1—43.
8. Ilganayeva V. Communication and social interaction in conditions of increasing sociality as a factor in the development of society / Valentyna Ilganayeva // Вісник Книжкової Палати. — 2022. — № 5. — С. 20—25.

Valentyna Ilganayeva,
Professor, Doctor of Historical Sciences,
Department of Humanities
Integrated World Research Institute, Switzerland

Social interaction in the integral development of society

The article is devoted to the consideration of theoretical and practical aspects of the possibility of achieving consistency and dynamic stable equilibrium in biosocial systems. The author's interpretation of the concepts of "social interaction" and "communication" in the social environment is given on the basis of their properties, principles and conditions in the evolutionary development of systems of different nature. The purpose of the medial function in the social environment is revealed through the existing scientific idea of the immutability of the universal laws in the space of the accessible level of knowledge of the Universe. The problems of studying, analyzing and implementing the principles of the universal law of development are explained by the presence of the human factor, the influence of which is determined by the vector of convergence of interaction in the social environment. the quality of the connection between the logical and sensory components in the process of cognition and human activity, which ensures the achievement of the integral state of society.

Keywords: interaction; social interaction; communication; sustainable development; positive convergence; universal laws of development; medial function

Надійшла до редакції 14 лютого 2023 року

УДК 378.016:[070:659.4](477)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2023.2(319).8-13

Валерій Башманівський,
кандидат філологічних наук,
доцент Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
e-mail: valeriy68bash@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8589-6077>

Любов Башманівська,
кандидат педагогічних наук,
доцент Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
e-mail: lyubov_andreevna11@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7152-3691>

Олена Андросович,
кандидат філософських наук,
доцент Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
e-mail: sv.olena15@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1689-4024>

"Теорія і практика рекламної та PR-діяльності" — вага компонента сучасного навчального процесу

У статті розглянуто проблеми вивчення освітньої компоненти "Теорія і практика рекламної та PR-діяльності" в підготовці майбутніх журналістів; становлення фахівців високого професійного рівня, здатних розв'язувати журналістські завдання, створювати грамотний медіапродукт, використовуючи новітні ідеї та технології.

Зазначено, що вивчення аспектів освітньої компоненти "Теорія і практика рекламної та PR-діяльності" відкриває значні комунікативні можливості для майбутніх журналістів, рекламистів і фахівців зі зв'язків із громадськістю, допомагає сформувати систему професійних знань, умінь і навичок, потрібної для майбутньої медіадіяльності.

Наголошено, що зазначена освітня компонента посідає вагоме місце у процесі підготовки студентів-журналістів, оскільки сприяє творчому розвитку майбутніх працівників мас-медіа, розширенню їхніх уявлень